

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εταιρική σχέση στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας στην περιοχή της Μεσογείου (PRIMA), την υλοποίηση της οποίας αναλαμβάνουν από κοινού διάφορα κράτη μέλη»

[COM(2016) 662 final — 2016/0325 (COD)]

(2017/C 125/12)

Εισηγητής: ο κ. **Emilio FATOVIC**

Αίτηση γνωμοδότησης	Επιτροπή, 18.10.2016, Συμβούλιο, 09.11.2016, Κοινοβούλιο, 27.10.2016
Νομική βάση	Άρθρο 188 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο ειδικευμένο τμήμα	REX
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	26.1.2017
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	522
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	164/3/1

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ), σύμφωνα με προηγούμενες πολυάριθμες γνωμοδοτήσεις της, επικροτεί την πρόταση για συμμετοχή στο πρόγραμμα PRIMA με το οποίο επιδιώκεται η ανάπτυξη κοινών καινοτόμων λύσεων, προκειμένου η υδροδότηση και η παραγωγή τροφίμων στην περιοχή της Μεσογείου να καταστούν ασφαλέστερες, αποτελεσματικότερες, αποδοτικότερες και πιο βιώσιμες τόσο από περιβαλλοντική άποψη όσο και από άποψη κόστους.

1.2. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η συμμετοχή στο πρόγραμμα PRIMA θα φέρει προστιθέμενη αξία σε ολόκληρη την ΕΕ, δεδομένου ότι θα επιτρέψει με ολοκληρωμένο τρόπο την αντιμετώπιση ορισμένων από τις γενεσιουργές αιτίες της αστάθειας στη Μεσόγειο που πυροδοτούν μαζική μετανάστευση. Εξάλλου, η συμβατική εταιρική σχέση και η αντικατάσταση μιας διμερούς από μια κοινή πολυμερή βάση, θα μπορούσε να αναδείξει το πρόγραμμα PRIMA σε σημαντικό μοντέλο για τα επόμενα χρόνια.

1.3. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι μια πραγματικά ολιστική, πολυεπίπεδη και διατομεακή προσέγγιση, σε συνδυασμό με συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους όσον αφορά τη βιωσιμότητα, την ανθεκτικότητα, την ποιότητα ζωής και εργασίας, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για την επιτυχία του προγράμματος PRIMA.

1.4. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την πρόταση να βασιστεί η συμμετοχή στο πρόγραμμα PRIMA στο άρθρο 185 της ΣΛΕΕ προκειμένου να διασφαλιστεί η πληρέστερη δυνατή ολοκλήρωση σε επιστημονικό, διαχειριστικό και οικονομικό επίπεδο και με την ισότιμη συμμετοχή κρατών μελών και τρίτων χωρών για πρώτη φορά. Η ένταξη όλων αυτών των πτυχών σε μια ευρύτερη Μακροπεριφερειακή στρατηγική για τη Μεσόγειο, η οποία να λαμβάνει υπόψη όλες τις άλλες πολιτικές (ΕΠΠ), πρωτοβουλίες και συνεργασίες (ΕγΜ) που εκτυλίσσονται ήδη στην περιοχή, θα χρησιμεύσουν για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων με τις τρίτες χώρες σε μια λογική συνανάπτυξης και συναπόφασης.

1.5. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την αρχή να αντιστοιχεί η ενωσιακή χρηματοδότηση του προγράμματος PRIMA στις εθνικές συνεισφορές και, σε περίπτωση μη καταβολής ή καθυστέρησης της συνεισφοράς από τα συμμετέχοντα κράτη, η Επιτροπή να έχει τη δυνατότητα να μειώσει αναλογικά το ποσοστό της χρηματοδότησης της ΕΕ.

1.6. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τη δημιουργία της ΕΔ-PRIMA, ως αρμόδιας εκτελεστικής δομής για τη διαχείριση και τον έλεγχο του προγράμματος PRIMA. Η ΕΟΚΕ ελπίζει ότι η δομή αυτή θα χαρακτηρίζεται από ανοικτή διακυβέρνηση και θα προβλέπει μηχανισμούς εισόδου χωρίς αποκλεισμούς, ιδίως για την ένταξη νέων κρατών μελών ή τρίτων χωρών. Εξάλλου, η ΕΟΚΕ ελπίζει στην άμεση συμμετοχή όλων των εν δυνάμει ενδιαφερομένων φορέων (περιφερειών, τοπικών αρχών, πανεπιστημίων και της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών) εντός της δομής ΕΔ-PRIMA με στόχο την ενίσχυση της διακυβέρνησης και τη συμβολή στον εντοπισμό και την από κοινού παρακολούθηση του οικονομικού, εργασιακού και κοινωνικού αντίκτυπου του προγράμματος.

1.7. Η ΕΟΚΕ, σύμφωνα με την αρχή της ενσωμάτωσης σε άλλες πολιτικές της ΕΕ, συνιστά να συνδυαστεί το πρόγραμμα PRIMA με τη δέσμη μέτρων για την κυκλική οικονομία και με όλες τις σχετικές πρωτοβουλίες (π.χ. χρήση της γης και λιπάσματα).

1.8. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την επείγουσα ανάγκη για μια *οδηγία πλαίσιο για τα εδάφη*, η οποία να λαμβάνει υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων χωρών της ΕΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί η καλύτερη δυνατή εστίαση των δραστηριοτήτων έρευνας και καινοτομίας (E&K) του προγράμματος PRIMA.

1.9. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την ανάγκη να αντιμετωπίσει το πρόγραμμα το θέμα των υδάτων, με ολοκληρωμένο τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του, αλλά και ολόκληρο τον κύκλο του νερού, συμπεριλαμβανομένων των τεχνητών φάσεων, προς όφελος της βιώσιμης ανάπτυξης. Χρειάζεται πράγματι μια δικαιότερη προσέγγιση όσον αφορά την άντληση υδάτων, η οποία να εξισορροπεί τις ανταγωνιστικές απαιτήσεις των κλάδων της οικονομίας και της ενέργειας με την ανάγκη διατήρησης των οικοσυστημάτων γλυκών υδάτων και την ανάγκη διαφύλαξης ενός θεμελιώδους δικαιώματος των πολιτών.

1.10. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» αποτελεί το πλέον κατάλληλο μέσο για την κατανομή των κονδυλίων, και συμφωνεί με την ταξινόμηση του μεγαλύτερου μέρους των δραστηριοτήτων του προγράμματος PRIMA στις αποκαλούμενες «κοινωνικές προκλήσεις». Ειδικότερα στον τομέα της γεωργίας και της παραγωγής τροφίμων, η ΕΟΚΕ συνιστά, αφενός, την προώθηση έργων E&K που να έχουν σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο, να είναι οικονομικά προσιτά και εύκολα μεταβιβάσιμα και, αφετέρου, την αξιοποίηση της παραδοσιακής γνώσης ως μέσου αποφυγής της διαρροής εγκεφάλων και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχολησιμότητας, σύμφωνα με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης.

1.11. Σε περίπτωση που ένα ή περισσότερα έργα δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν από εθνικούς πόρους λόγω εξάντλησης των εθνικών κονδυλίων, η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της χρηματοδότησής τους με την υποστήριξη της δομής ΕΔ-PRIMA. Η χρηματοδότηση αυτή, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το 20 % της συνεισφοράς της ΕΕ στο πρόγραμμα PRIMA, θα εξασφαλίσει την υλοποίηση έργων υψηλής ποιότητας.

1.12. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τη συμμετοχή φορέων από χώρες της ΕΕ που δεν συμμετέχουν στο πρόγραμμα PRIMA εάν οι δεξιότητές τους δεν είναι διαθέσιμες στις χώρες που συμμετέχουν ήδη στο πρόγραμμα PRIMA. Σε αυτή την περίπτωση, το ποσοστό χρηματοδότησής τους δεν θα υπερβαίνει το 50 % σε δράσεις E&K, αλλά θα κυμαίνεται μεταξύ 35 % και 50 % για δράσεις καινοτομίας. Τούτο θα συμβάλει στην υλοποίηση φιλόδοξων έργων με ευρωπαϊκή προοπτική και στη στήριξη χωρών που προτιμούνται να προσχωρήσουν και να επενδύσουν στο πρόγραμμα PRIMA.

1.13. Η ΕΟΚΕ, λόγω των μεγάλων δυσκολιών που αντιμετωπίζουν πολλές τρίτες χώρες εταίροι του προγράμματος Ορίζοντας 2020 προκειμένου να συμμορφωθούν άμεσα και αποτελεσματικά στις τυπικές προϋποθέσεις του προγράμματος, ζητά την απλοποίηση των απαιτήσεων αυτών, όπου είναι δυνατόν, καθώς και την ενεργό υποστήριξη της διαδικασίας ανάπτυξης ικανοτήτων.

2. Εισαγωγή

2.1. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, στην περιοχή της Μεσογείου ζουν 180 εκατομμύρια άνθρωποι «φτωχοί σε υδάτινους πόρους», που αντιστοιχούν στο 50 % των «φτωχών σε νερό» ολόκληρου του πλανήτη ⁽¹⁾. Όλα αυτά έχουν σοβαρότατες συνέπειες στη διατροφή, στην υγεία, στους βιοτικούς πόρους, στις συνθήκες διαβίωσης και ευημερίας.

2.2. Η έκθεση του FAO «Mediterra 2016» δείχνει ότι τα τελευταία έτη το φαινόμενο αυτό έχει επιδεινωθεί περαιτέρω λόγω της πολιτικής αστάθειας, της κλιματικής αλλαγής και της ταχείας αύξησης του πληθυσμού. Σε αυτούς τους παράγοντες προστίθεται, στη συνέχεια, η «τριπλή σπατάλη» η οποία συνίσταται στην κακή χρήση των φυσικών πόρων, στη σπατάλη τροφίμων και στη σταδιακή εξαφάνιση των παραδοσιακών γνώσεων ⁽²⁾.

2.3. Η έλλειψη νερού και προστιής και βιώσιμης παραγωγής τροφίμων συγκαταλέγονται στις κύριες αιτίες του μεταναστευτικού κύματος που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρώπη. Εάν αυτά τα φαινόμενα δεν εξαλειφθούν ριζικά, θα είναι αδύνατη η διαχείρισή τους τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

⁽¹⁾ UNEP/MAP-Plan Bleu, *State of the Environment and Development in the Mediterranean*, Αθήνα, 2009. Στη Μεσόγειο, υπάρχει μόλις το 3 % των υδάτινων πόρων ολόκληρου του πλανήτη. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, κάθε άτομο χρειάζεται τουλάχιστον 1 700 m³ νερού ετησίως για να ζήσει με αξιοπρέπεια. Στη λεκάνη της Μεσογείου, όπου κατοικούν 460 εκατομμύρια άνθρωποι, τα 180 θεωρούνται «φτωχοί σε νερό», εφόσον διαθέτουν λιγότερα από 1 000 m³ νερού ετησίως ανά κάτοικο, και από αυτούς τα 80 εκατομμύρια διαθέτουν μόλις 500 m³, γεγονός που τους θέτει σε κατάσταση ακραίας φτώχειας σε υδάτινους πόρους.

⁽²⁾ CINEAM/FAO. *Mediterra 2016. Zero Waste in the Mediterranean. Natural Resources, Food and Knowledge*, Παρίσι, Presses de Sciences Po, 2016.

2.4. Οι επενδύσεις που πραγματοποιούν τα κράτη μέλη της περιοχής της Μεσογείου στην Ε&Κ σε τομείς όπως η ύδρευση και η βιώσιμη παραγωγή τροφίμων δεν ήταν ποτέ ανάλογες των προκλήσεων και συχνά περιορίστηκαν σε αποσπασματικές μορφές συνεργασίας βάσει διμερών συμφωνιών.

2.5. Η ιδέα μιας εταιρικής σχέσης στον τομέα της Ε&Κ στην περιοχή της Μεσογείου (PRIMA) εμφανίστηκε κατά την ευρωμεσογειακή διάσκεψη για την επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία που πραγματοποιήθηκε στη Βαρκελώνη το 2012. Στόχος ήταν η ενίσχυση της ευρωμεσογειακής συνεργασίας στον τομέα της Ε&Κ στο πλαίσιο των ευρύτερων στόχων της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης αναφορικά με τη Νότια Γειτονία ⁽³⁾.

2.6. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκπονήσει λεπτομερή εκτίμηση του αντίκτυπου ⁽⁴⁾ και πρόταση συμμετοχής στο πρόγραμμα ⁽⁵⁾ (αντικείμενο της παρούσας γνωμοδότησης), ως αποτέλεσμα των συμπερασμάτων του Συμβουλίου «Ανταγωνιστικότητα» της 5ης Δεκεμβρίου 2014, και μιας επίσημης πρότασης που υποβλήθηκε τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους από τα κράτη μέλη και από τις τρίτες χώρες της λεκάνης της Μεσογείου ⁽⁶⁾.

3. Κύρια σημεία του εγγράφου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

3.1. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα PRIMA έχει ως νομική βάση το άρθρο 185 της ΣΛΕΕ. Το μέσο αυτό επιτρέπει στην ΕΕ, κατά την υλοποίηση του πολυετούς προγράμματος πλαισίου, να συμμετέχει σε προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης που αναλαμβάνονται από ορισμένα κράτη μέλη, σε συμφωνία με τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στις υποδομές που δημιουργούνται για την εκτέλεση των εν λόγω προγραμμάτων.

3.2. Το πρόγραμμα, δεκαετούς διάρκειας, θα αναληφθεί από κοινού από 14 χώρες:

- 9 κράτη μέλη: Κύπρος, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πορτογαλία, Τσεχική Δημοκρατία και Ισπανία·
- 2 τρίτες χώρες που συνδέονται με το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020»: Ισραήλ και Τυνησία·
- 3 τρίτες χώρες που δεν συνδέονται με το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020»: Αίγυπτος, Λίβανος και Μαρόκο.

3.2.1. Η συμμετοχή των μη συνδεδεμένων τρίτων χωρών θα διέπεται από μια διεθνή συμφωνία με την ΕΕ με την οποία θα επεκτείνεται το νομικό καθεστώς του PRIMA.

3.3. Στόχος του προγράμματος PRIMA είναι η ανάπτυξη κοινών καινοτόμων λύσεων για τα συστήματα ύδρευσης και παραγωγής τροφίμων, τις οποίες έχει κατεπείγοντως ανάγκη η περιοχή της Μεσογείου. Οι εν λόγω λύσεις θα καταστήσουν την πρόσβαση στο νερό και τα τρόφιμα ασφαλέστερη, αποτελεσματικότερη, αποδοτικότερη και πιο βιώσιμη τόσο από πλευράς περιβάλλοντος όσο και από πλευράς κόστους.

3.4. Το πρόγραμμα PRIMA θα ενσωματωθεί σε ένα ευρύτερο και εκτεταμένο πλαίσιο δράσεων υψηλού επιπέδου και θα συμπληρώνει άλλες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες πέραν της Ε&Κ, όπως:

- επιστημονική διπλωματία·
- αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας·
- Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης·
- μετανάστευση·
- ευρωπαϊκή κλιματική διπλωματία μετά την COP21.

⁽³⁾ COM(2016) 385. Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη θέσπιση νέου πλαισίου εταιρικής σχέσης με τρίτες χώρες βάσει του ευρωπαϊκού προγράμματος δράσης για τη μετανάστευση.

⁽⁴⁾ SWD(2016) 332 final.

⁽⁵⁾ COM(2016) 662 final.

⁽⁶⁾ Η πρόταση αυτή υποβλήθηκε από 19 χώρες.

3.5. Το πρόγραμμα PRIMA, σε συμφωνία με την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη θέσπιση νέου πλαισίου εταιρικής σχέσης με τρίτες χώρες βάσει του ευρωπαϊκού προγράμματος δράσης για τη μετανάστευση⁽⁷⁾, αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της μετανάστευσης με την αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων πολιτικών της ΕΕ⁽⁸⁾, με τη μορφή συμβατικών εταιρικών σχέσεων.

3.6. Όσον αφορά την *επιχειρητικότητα*, το PRIMA είναι ένα κοινό πρόγραμμα το οποίο βασίζεται και αποτελείται από εθνικά προγράμματα και δραστηριότητες που διεξάγονται από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη και τις συνδεδεμένες χώρες, με την υποστήριξη και τη συμμετοχή της ΕΕ. Η πολυσυμμετοχική και πολυτομεακή προσέγγιση, μαζί με μια σημαντική επένδυση από πλευράς πόρων, θα καταστήσει δυνατή την επίτευξη τόσο των τεχνικών όσο και των πολιτικών στόχων μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, τους οποίους μέχρι στιγμής τα κράτη μέλη δεν έχουν κατορθώσει να επιτύχουν από μόνα τους.

3.7. Όσον αφορά την *αναλογικότητα*, η συμμετοχή της Ένωσης στο PRIMA θα πραγματοποιηθεί εντός των ορίων της αρμοδιότητας που προβλέπεται από τη ΣΛΕΕ και θα περιοριστεί στη διευκόλυνση και στην παροχή στήριξης, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδοτικής, για την υλοποίηση των στόχων του προγράμματος PRIMA από τα συμμετέχοντα κράτη. Τα συμμετέχοντα κράτη θα πρέπει να συνεργάζονται προκειμένου να συντονίσουν, να ευθυγραμμίσουν και να ενσωματώσουν καλύτερα τα σχετικά εθνικά προγράμματα ή δραστηριότητες, και εντέλει να αναπτύξουν ένα κοινό μακροπρόθεσμο στρατηγικό θεματολόγιο έρευνας.

3.8. Η Ένωση θα παράσχει χρηματοδοτική στήριξη αντίστοιχη των εθνικών επενδύσεων. Το μέγιστο ποσό της συνεισφοράς της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των πιστώσεων της ΕΖΕΣ, ανέρχεται σε 200 εκατομμύρια ευρώ. Η συνεισφορά θα διατεθεί μέσω του προγράμματος πλαισίου για την Ε&Κ «Ορίζοντας 2020». Η δέσμευση αυτή θα καλύπτει επτά χρόνια ετήσιου προγράμματος εργασίας για την περίοδο 2018-2024.

3.9. Η μέγιστη συνεισφορά της ΕΕ δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό που διαθέτουν τα συμμετέχοντα κράτη. Επιπλέον, σε περίπτωση αποτυχίας ή μειωμένης συνεισφοράς των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα PRIMA, η Επιτροπή μπορεί να μειώσει το ποσοστό χρηματοδοτικής συνεισφοράς της ΕΕ.

3.10. Η Επιτροπή αναμένει ότι για να υλοποιηθεί το δεκαετές πρόγραμμα είναι αναγκαίο να καταρτιστεί ένα πλήρες στρατηγικό πρόγραμμα έρευνας και να εφαρμοστεί πλήρως μέσω μια σειράς προσκλήσεων υποβολής διακρατικών προτάσεων, που αναλαμβάνονται από περισσότερα συμμετέχοντα κράτη και να υλοποιηθεί μέσω ειδικής εκτελεστικής δομής. Η διαχείριση της συνεισφοράς της ΕΕ θα πραγματοποιείται κυρίως από την πρωτογενή εκτελεστική δομή ΕΔ-PRIMA.

3.11. Η Επιτροπή προβλέπει ότι τα ετήσια προγράμματα εργασίας θα εξασφαλίζουν τη συνοχή και τον συντονισμό μεταξύ όλων των δραστηριοτήτων του PRIMA, καθώς και τον προσανατολισμό τους προς την επίτευξη των επιχειρησιακών, ειδικών και γενικών στόχων του προγράμματος. Το ετήσιο πρόγραμμα εργασίας, το οποίο υπόκειται σε έγκριση από την Επιτροπή, θα περιλαμβάνει:

- διακρατικές προσκλήσεις υποβολής προτάσεων που θα χρηματοδοτούνται από τη δομή ΕΔ-PRIMA με συνεισφορά της ΕΕ, σύμφωνα με τους κανόνες συμμετοχής του προγράμματος «Ορίζοντας 2020»
- δραστηριότητες που θα χρηματοδοτούνται μόνο από τα συμμετέχοντα κράτη, οι οποίες συνυπολογίζονται στο πλαίσιο της απαίτησης αντιστοχίας με τη συνεισφορά της Ένωσης.

Οι δραστηριότητες αυτές θα αξιολογηθούν από επιτροπή εξωτερικών εμπειρογνομόνων πριν συμπεριληφθούν στο ετήσιο πρόγραμμα εργασίας.

3.12. Η ετήσια έκθεση της δομής ΕΔ-PRIMA θα καλύπτει και τους δύο τύπους δράσης και θα είναι καίρια για την υλοποίηση προσαρμογών και τροποποιήσεων, ακόμη, εάν χρειάζεται, και στη χρηματοδοτική δέσμευση μετά από απόφαση της Επιτροπής. Επιπλέον, το πρόγραμμα PRIMA θα υποβληθεί σε ενδιάμεση αξιολόγηση το 2022 και σε τελική αξιολόγηση το 2028.

⁽⁷⁾ Βλέπε υποσημείωση 3.

⁽⁸⁾ Εκπαίδευση, έρευνα, κλιματική αλλαγή, ενέργεια, περιβάλλον, γεωργία.

4. Γενικές παρατηρήσεις

4.1. Λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- Η ΕΟΚΕ έχει τονίσει επανειλημμένως ότι το νερό⁽⁹⁾ και η αειφορία στην αλυσίδα παραγωγής γεωργικών προϊόντων και τροφίμων⁽¹⁰⁾ πρέπει να αποτελούν κεφαλαιώδους σημασίας θέματα των ευρωπαϊκών πολιτικών για το παρόν και το μέλλον.
- Η ΕΟΚΕ έχει επίσης καταγγείλει ότι η λειψυδρία και η επισιτιστική κρίση στις χώρες της Μεσογείου⁽¹¹⁾, σε συνδυασμό με τους πολέμους και την έλλειψη σεβασμού των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποτελούν μία από τις βασικές αιτίες του κύματος μετανάστευσης που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρώπη.
- Η ΕΟΚΕ έχει επανειλημμένα τονίσει την ανάγκη να ενισχυθεί η συνεργασία με τρίτες χώρες, ιδίως με όσες εμπίπτουν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (ΕΠΓ), για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων⁽¹²⁾ με βάση την από κοινού ανάπτυξη⁽¹³⁾.
- Η ΕΟΚΕ έχει προτείνει επανειλημμένα την ανάληψη συγκεκριμένων και αποφασιστικών δράσεων για την αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων που αποτελούν την αιτία της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και ανθρωπιστικής κρίσης στην περιοχή της Μεσογείου⁽¹⁴⁾.

Η ΕΟΚΕ επικροτεί το πρόγραμμα PRIMA υπό τον όρο ότι θα αναπτυχθεί σύμφωνα με μια πραγματικά ολιστική⁽¹⁵⁾, πολυεπίπεδη⁽¹⁶⁾ και διατομεακή⁽¹⁷⁾ προσέγγιση, προκειμένου να καταστεί δυνατή η επίτευξη συγκεκριμένων και μετρήσιμων προτύπων βιωσιμότητας⁽¹⁸⁾, ανθεκτικότητας, ποιότητας ζωής και εργασίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δημοκρατίας.

4.2. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την πρόταση της Επιτροπής, την οποία υποστηρίζουν οι εθνικές κυβερνήσεις, οι περιφέρειες, οι τοπικές αρχές, τα πανεπιστήμια, η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών και όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς⁽¹⁹⁾, το πρόγραμμα PRIMA να βασιστεί στο άρθρο 185 της ΣΛΕΕ προκειμένου να διασφαλιστεί η πληρέστερη δυνατή ενσωμάτωση σε επιστημονικό, διαχειριστικό και οικονομικό επίπεδο, με τη συμμετοχή κρατών μελών και τρίτων χωρών.

4.3. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι το πρόγραμμα PRIMA θα μπορούσε να αποτελέσει μια σημαντική πρωτοβουλία καθώς και ένα εξαιρετικό μοντέλο δεδομένου ότι, λειτουργώντας ως μια ευρύτερη *Μακροπεριφερειακή στρατηγική για τη Μεσόγειο*⁽²⁰⁾, θα επιτρέψει να ξεπεραστεί η μορφή των διμερών συμφωνιών εταιρικής σχέσης που μέχρι σήμερα έχουν εμποδίσει, σε συνδυασμό με την έλλειψη πόρων, την επίλυση με συνεκτικό τρόπο ορισμένων από τα κυριότερα προβλήματα που πλήττουν την περιοχή της Μεσογείου.

⁽⁹⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (ΕΕ C 44 της 15.2.2013, σ. 147, ΕΕ C 12 της 15.1.2015, σ. 33).

⁽¹⁰⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (ΕΕ C 303 της 19.8.2016, σ. 64).

⁽¹¹⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (ΕΕ C 347 της 18.12.2010, σ. 41).

⁽¹²⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (ΕΕ C 383 της 17.11.2015, σ. 91).

⁽¹³⁾ Ψήφισμα ΕΟΚΕ με θέμα «Συμβολή της ΕΟΚΕ στο πρόγραμμα εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2017», 2016. Σημείο 9.4: «Η αξιολόγηση της ΕΠΓ θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα. Οι σχέσεις με τις χώρες της Νότιας και της Ανατολικής Μεσογείου δεν θα πρέπει έχουν ως επίκεντρο μια αμυντική προσέγγιση βασισμένη σε θέματα ασφάλειας ή στην προσφυγική κρίση, αλλά θα πρέπει να οδηγήσουν σε μια πραγματική πολιτική κοινής ανάπτυξης μεταξύ ισότιμων εταίρων».

⁽¹⁴⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ: «Η ΕΟΚΕ επικροτεί την τελευταία πρόταση της Επιτροπής για “την αντιμετώπιση της εξωτερικής διάστασης της προσφυγικής κρίσης” (...). (...) Σε αυτήν την τελευταία πρόταση φαίνεται να αναγνωρίζεται ότι η αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της μετανάστευσης υπερβαίνει τις εσωτερικές υποθέσεις και την ασφάλεια, και συνδέεται με άλλους τομείς πολιτικής όπως το εμπόριο, η ανάπτυξη, η εξωτερική πολιτική και η ένταξη. Η εν λόγω προσέγγιση είναι επίσης σύμφωνη με την αρχή της πολιτικής συνοχής της ΕΕ που αφορά τη διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία» (ΕΕ C 71 της 24.2.2016, σ. 75, σημείο 1.7).

⁽¹⁵⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Μακροπεριφερειακή στρατηγική στη Μεσόγειο» (ΕΕ C 44 της 15.2.2013, p. 1, σημείο 1.4).

⁽¹⁶⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ: «Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι παρά τις ιδιαίτερα λεπτές και προς το παρόν απροσδιόριστες συνθήκες που επικρατούν στην Μεσόγειο υφίστανται οι προϋποθέσεις για την έναρξη ενός πολυεπίπεδου διαλόγου μεταξύ της Επιτροπής, των κρατών μελών, των κρατών που συμμετέχουν στην ευρωμεσογειακή συνεργασία, των περιφερειακών και τοπικών αρχών, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών για την κατάρτιση μιας μεσογειακής μακροπεριφερειακής στρατηγικής (χωρίζομενης σε δύο ενότητες), η οποία θα καλύψει τις ανάγκες της περιοχής ενδυναμώνοντας την ανταγωνιστικότητά της διεθνώς.» (ΕΕ C 44 της 15.2.2013, σ. 1, σημείο 1.1).

⁽¹⁷⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η ευρωπαϊκή πολιτική γειτονίας: η περίπτωση της ευρωμεσογειακής περιφέρειας» (ΕΕ C 376 της 22.12.2011, σ. 1, σημεία 1.3, 1.10 και 1.11). Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η εξωτερική διάσταση της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ» (ΕΕ C 264 της 20.7.2016, σ. 28, σημεία 1.1, 1.2.3 και 1.3). Γνωμοδότηση ΕΟΚΕ με θέμα «Βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα» (ΕΕ C 43 της 15.2.2012, σ. 56).

⁽¹⁸⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ «Οι στόχοι στην ευρωμεσογειακή περιοχή για την περίοδο μετά το 2015» (ΕΕ C 383 της 17.11.2015, σ. 44).

⁽¹⁹⁾ PRIMA Impact Assessment — Stakeholder Event. Μάλτα, 17 Απριλίου 2016.

⁽²⁰⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Προς μια μακροπεριφερειακή στρατηγική της ΕΕ για την ανάπτυξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής στη Μεσόγειο» (ΕΕ C 170 της 5.6.2014, σ. 1).

4.4. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την αρχή να αντιστοιχεί η ενωσιακή χρηματοδότηση του προγράμματος PRIMA στις εθνικές συνεισφορές και, σε περίπτωση μη καταβολής ή καθυστέρησης της συνεισφοράς από τα συμμετέχοντα κράτη, η Επιτροπή να έχει τη δυνατότητα να μειώσει αναλογικά το ποσοστό της χρηματοδότησης της ΕΕ.

4.5. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ουσιαστική και καθοριστική την εκτελεστική δομή ΕΔ-PRIMA για τη διαχείριση και την παρακολούθηση του προγράμματος PRIMA και των ενωσιακών πόρων που προορίζονται για αυτό και, συνεπώς, ελπίζει να χαρακτηρίζεται από μια ανοικτή διακυβέρνηση.

4.6. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» αποτελεί το πλέον κατάλληλο μέσο για την κατανομή των πόρων, και συμφωνεί να χαρακτηριστεί το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων του προγράμματος PRIMA ως «κοινωνικές προκλήσεις», δεδομένου του σφαιρικού και διακρατικού χαρακτήρα τους⁽²¹⁾.

4.6.1. Η ΕΟΚΕ, επισημαίνει ότι σήμερα πολλές τρίτες χώρες που ήδη συμμετέχουν στο πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες να συμμορφωθούν άμεσα και αποτελεσματικά στις τυπικές απαιτήσεις του προγράμματος. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ζητά την απλούστευση των απαιτήσεων αυτών, όπου είναι δυνατόν, προκειμένου να διευκολυνθεί η συμμετοχή και να μεγιστοποιηθούν τα αποτελέσματα.

5. Ειδικές παρατηρήσεις

5.1. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη της Μεσογείου στη διαδικασία. Κατ' αρχήν, οποιοδήποτε κράτος μέλος ή τρίτη χώρα θα πρέπει δικαιούται να συμμετέχει στο πρόγραμμα PRIMA, αρκεί να συνεισφέρει στη χρηματοδότηση. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι εναπόκειται στη Γενική Συνέλευση της ΕΔ-PRIMA, στην οποία συμμετέχουν οι εκπρόσωποι των εθνικών κυβερνήσεων, να εγκρίνει ομόφωνα την είσοδο νέων τρίτων χωρών⁽²²⁾. Σύμφωνα με τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες της υποψήφιας τρίτης χώρας, η ΕΟΚΕ συνιστά στην ΕΕ να ακολουθεί μια χωρίς αποκλεισμούς προσέγγιση και να αποφύγει το μηχανισμό λήψης αποφάσεων με ομοφωνία, αντικαθιστώντας τον με την ειδική πλειοψηφία, διότι θα μπορούσε να μετατραπεί σε βέτο εκ μέρους ορισμένων κρατών μελών έναντι άλλων. Συνιστά επίσης να συμπεριληφθεί στις δραστηριότητες εφαρμογής του προγράμματος, ένα ευρύ φάσμα επιπέδων τεχνολογικής ετοιμότητας (TRL), προκειμένου να καλυφθούν όλες οι φάσεις της επιστημονικής παραγωγής.

5.2. Η ΕΟΚΕ ζητά το πρόγραμμα PRIMA να συνδεθεί εγκάρσια με όλες τις άλλες πολιτικές και πρωτοβουλίες της ΕΕ που εφαρμόζονται ήδη ή πρόκειται να τεθούν σε εφαρμογή, έτσι ώστε να ενισχυθεί ο αντίκτυπός τους. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει κυρίως την ανάγκη παράλληλης σύνδεσης με τη δέσμη μέτρων για την κυκλική οικονομία⁽²³⁾. Ο παράγοντας αυτός θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην βιώσιμη χρήση των υδάτων και στη βιώσιμη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων (π.χ. χρήση της γης και λιπάσματα⁽²⁴⁾).

5.2.1. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η πρωτοβουλία PRIMA υπενθυμίζει την επείγουσα ανάγκη για τη θέσπιση μιας οδηγίας πλαίσιο για τα εδάφη⁽²⁵⁾, η οποία να λαμβάνει υπόψη τις διαφορές μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών της ΕΕ· τούτο αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι δραστηριότητες E&K καθορίζονται και στοχεύονται όσο το δυνατόν καλύτερα.

5.3. Η ΕΟΚΕ συνηγορεί υπέρ μιας πολυεπίπεδης προσέγγισης που να προβλέπει την ενεργό συμμετοχή της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών. Τούτη θα μπορούσε να διαδραματίσει καιρό ρόλο όχι μόνο στην επίτευξη και τη διάδοση των ειδικών στόχων, αλλά και, γενικότερα, στον εκδημοκρατισμό και την ενίσχυση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πολλές τρίτες χώρες⁽²⁶⁾. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ ελπίζει στην άμεση συμμετοχή της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, με τη μορφή συμβουλευτικής επιτροπής, ακόμη και εντός της δομής ΕΔ-PRIMA με στόχο την ενίσχυση της διακυβέρνησης και τη συμβολή στην από κοινού διασφάλιση και παρακολούθηση του οικονομικού και κοινωνικού αντίκτυπου του προγράμματος⁽²⁷⁾.

5.4. Σε περίπτωση που ένα ή περισσότερα έργα δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν από εθνικούς πόρους μέσω των αντίστοιχων φορέων χρηματοδότησης λόγω εξάντλησης των εθνικών κονδυλίων, η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της χρηματοδότησής τους με την υποστήριξη της δομής ΕΔ-PRIMA. Η χρηματοδότηση της ΕΕ για τον σκοπό αυτό δεν μπορεί να υπερβαίνει το 20 % της συνολικής συνεισφοράς της ΕΕ και, σε περίπτωση που η πρόσθετη χρηματοδότηση είναι ανεπαρκής, επιλέγεται το επόμενο έργο στον κατάλογο. Τούτο είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της υψηλής ποιότητας των έργων που έχουν ολοκληρωθεί.

⁽²¹⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Ο ρόλος και ο αντίκτυπος των ΚΤΠ (κοινών τεχνολογικών πρωτοβουλιών) και των ΣΔΠ (συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα) στην υλοποίηση του προγράμματος "Ορίζοντας 2020" για μια βιώσιμη βιομηχανική μεταλλαγή» (ΕΕ C 34 της 2.2.2017, σ. 24).

⁽²²⁾ COM(2016) 662 final, άρθρο 12.2.

⁽²³⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Δέσμη μέτρων για την κυκλική οικονομία» (ΕΕ C 264 της 20.7.2016, σ. 98).

⁽²⁴⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Κυκλική οικονομία — λιπάσματα» (ΕΕ C 389 της 21.10.2016, σ. 80).

⁽²⁵⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Θεματική στρατηγική για την προστασία του εδάφους» (ΕΕ C 168 της 20.7.2007, σ. 29). Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Κυκλική οικονομία — λιπάσματα» (ΕΕ C 389 της 21.10.2016, σ. 80, σημεία 1.4 και 3.6).

⁽²⁶⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πρόωθηση αντιπροσωπευτικών κοινωνιών των πολιτών στην ευρωμεσογειακή περιοχή» (ΕΕ C 376 της 22.12.2011, σ. 32).

⁽²⁷⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Διακυβέρνηση των μακροπεριφερειακών στρατηγικών» (ΕΕ C 12 της 15.1.2015, σ. 64).

5.5. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη δυνατότητα φορέων από τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν συμμετέχουν πρόγραμμα PRIMA να είναι επιλέξιμοι για χρηματοδότηση σε τομείς όπου διαθέτουν ικανότητες οι οποίες απουσιάζουν από τις χώρες που συμμετέχουν. Σε αυτή την περίπτωση, το ποσοστό χρηματοδότησής τους δεν θα υπερβαίνει το 50 % των επιλέξιμων δαπανών σε δράσεις Ε&Κ, αλλά θα κυμαίνεται μεταξύ 35 % και 50 % των επιλέξιμων δαπανών για δράσεις καινοτομίας. Τούτο θα συμβάλει στη διατήρηση της υψηλής ποιότητας των έργων που υλοποιούνται με μια ευρωπαϊκή προοπτική και, παράλληλα, στη στήριξη των χωρών που προτιθενται να προσχωρήσουν και να επενδύσουν στο πρόγραμμα PRIMA.

5.6. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την ανάγκη να αντιμετωπιστεί το θέμα των υδάτων, με ολοκληρωμένο τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του, όσο και ολόκληρο τον κύκλο του νερού, συμπεριλαμβανομένων των τεχνητών φάσεων (όπως επιτρέπουν πλέον οι νέες τεχνολογίες) προς όφελος της βιώσιμης ανάπτυξης. Η ΈΕ χρειάζεται πράγματι μια πιο δικαιότερη προσέγγιση όσον αφορά την άντληση υδάτων, η οποία να εξισορροπεί τις ανταγωνιστικές απαιτήσεις των κλάδων της οικονομίας και της ενέργειας, την ανάγκη διατήρησης των οικοσυστημάτων γλυκών υδάτων και την ανάγκη διαφύλαξης ενός θεμελιώδους δικαιώματος των πολιτών⁽²⁸⁾.

5.7. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι ένα από τα μεγάλα προβλήματα της περιοχής της Μεσογείου, ιδιαίτερα στην αφρικανική πλευρά, είναι η απώλεια των παραδοσιακών, βιώσιμων γεωργικών τεχνικών εξαιτίας της διαρροής εγκεφάλων (κυρίως των νέων). Η ΕΟΚΕ συνιστά οι μελέτες και η έρευνα με υψηλή προστιθέμενη αξία στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζοντας 2020» να διερευνηθούν βατές και εύκολα μεταβιβάσιμες διεργασίες με σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο, έτσι ώστε να διαφυλάσσονται οι γνώσεις αυτές και να προωθείται η οικονομική ανάπτυξη και η απασχόληση.

Βρυξέλλες, 26 Ιανουαρίου 2017.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Γιώργος ΝΤΑΣΗΣ

⁽²⁸⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η ενσωμάτωση της πολιτικής για τα ύδατα σε άλλες συναφείς πολιτικές» (ΕΕ C 248 της 25.8.2011, σ. 43, σημείο 1.13).